

## ATITUDINEA SULTANULUI SÜLEYMAN I ÎN CHESTIUNEA TRANSILVANIEI ÎN TIMPUL NEGOCIERILOR DE PACE CU FERDINAND I DE HABSBURG DIN ANII 1557-1559

Perioada cuprinsă între anii 1557 și 1559, deși relativ scurtă, este foarte importantă în evoluția raporturilor habsburgo-otomane cu privire la „moștenirea ungară” după anul 1541, inclusiv în ceea ce privește statutul politico-juridic și teritorial al Transilvaniei. Dacă tratatul habsburgo-otoman din 1547 statuase, din rațiuni politice și militare, un anumit echilibru între Viena și Istanbul<sup>1</sup>, evenimentele din anii următori au arătat că, în problema ungară, ultima carte era departe de a fi jucată, atât Poarta Otomană, cât și Curtea de la Viena dorind să-i impună celeilalte „soluția finală” – stăpânirea integrală și absolută asupra Ungariei regale. La începutul deceniului al VI-lea, nici una dintre părți nu era satisfăcută cu ceea ce obținuse în anii precedenți pe seama regatului maghiar, și anume: Poarta Otomană – stăpânirea *beylerbeylik*-ului Budei și controlul politic asupra „conglomeratului transilvan” (Banat, teritoriile numite *Partium*, Transilvania voievodală și comitatele din nord-vestul acesteia), iar Curtea vieneză – „Ungaria habsburgică” (comitatele din nordul și vestul fostului regat maghiar)<sup>2</sup>. Pe moment, Poarta Otomană nu era în măsură să reia ofensiva antihabsburgică în Ungaria, fiind angajată în campania militară contra Safavizilor. Așa se explică faptul că reacția sa față de preluarea de către Habsburgi a controlului asupra Transilvaniei și comitatelor din Ungaria superioară este una relativ modestă. Cu multă șansă, Poarta Otomană reușește să păstreze controlul asupra Banatului, care, pentru orice eventualitate, este transformat în *beylerbeylik*-ul Timișoarei în anul 1552<sup>3</sup>. Abandonarea Transilvaniei în anul 1556 de către Ferdinand I de Habsburg, dar nu și a comitatelor din nord-vestul acesteia, este un eșec momentan și parțial al Vienei în raport cu Poarta Otomană, sau, invers, un succes, dar parțial, al sultanului. Mai degrabă se poate vorbi de o importantă victorie a autorităților transilvănene, căci anul 1556 a reprezentat o triplă izbândă: prima, în raport cu Habsburgii, însemnând recuperarea Transilvaniei, prin alungarea trupelor lui Castaldo și ruperea jurământului de credință față de regele Ungariei, Ferdinand; a doua, în raport cu Poarta Otomană, însemnând statuarea unui regim de autonomie a Transilvaniei în raport cu Imperiul Otoman<sup>4</sup>, depășindu-se astfel acel regim de „semicucerire” statuat în toamna anului 1541; a treia, în raport cu ele însele, în sensul că, prin pactul dintre stări și regina-văduvă Isabella, pact ce îl angaja și pe principele moștenitor Ioan Sigismund, se puneau bazele constituționale și instituționale ale unui nou stat – Principatul Transilvaniei<sup>5</sup>.

Așadar, deceniul al VI-lea al secolului al XVI-lea reprezintă începutul unei noi perioade în evoluția raporturilor habsburgo-otomane, perioadă caracterizată printr-un plus de inițiativă și ofensivă din partea Vienei și un recul al Imperiului Otoman în încercarea de a impune soluția finală în „problema ungară”. Cum se explică această situație?

În ceea ce-l privește pe Ferdinand, acesta avea o mult mai mare putere în 1556 decât cu trei decenii în urmă, când începuse bătălia pentru „Coroana Sfântului Ștefan”. Ferdinand era stăpân, încă din 1551-1552, pe cea mai mare parte a teritoriilor din *Partium* și Ungaria superioară,

<sup>1</sup> E.D. Petritsch, *Der habsburgisch-osmanische Friedensvertrag des Jahres 1547*, în *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, 38, 1985, p. 49-80; Octavian Tătar, *Betrachtungen zu den antihabsburgischen Intrigen der Franzosen an der Osmanischen Pforte (1545-1548). Widerspiegelt in den Berichten der Österreichischen Diplomaten*, în *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, Band 42-43, 1999/2000, p. 53-69.

<sup>2</sup> Cristina Feneșan, *Constituirea Principatului Autonom al Transilvaniei*, București, 1997, p. 39-50, 79-88; O. Tătar, *Părți și provincii ale fostului regat maghiar. Statutul lor politico-juridic în secolul al XVI-lea*, în *Acta Musei Porolissensis*, XXIV, 2002, p. 193-202.

<sup>3</sup> O. Tătar, *Aspecte internaționale ale constituirii Principatului Transilvaniei*, Hunedoara, 2001, p. 158-164.

<sup>4</sup> Pentru statutul Transilvaniei în raport cu Poarta Otomană în perioada 1541-1556, vezi Cristina Feneșan, *op. cit.*, p. 83-95, 177-194; O. Tătar, *op. cit.*, p. 179-192.

<sup>5</sup> Cu privire la disputa istoriografică referitoare la dreptul stărilor transilvănene de a-și alege principele (*libera electio*) și la pactul dintre stări și regina-văduvă Isabella din anul 1556, vezi Cristina Feneșan, *op. cit.*, p. 116-119, 234-243.

pe care le păstrase și după replierea din 1556 din Transilvania, teritorii care îi sporeau veniturile financiare, îi asigurau o anumită superioritate militară (strategică și în efective) și îi confereau un plus de autoritate în rândul supușilor și maghiarilor din fostul regat. Prin înțelegere cu fratele său, împăratul Carol Quintul, Ferdinand rezolvase, încă din 1552, chestiunea succesorală în imperiu și în ceea ce-i privește pe fiii săi, dar mai ales reușise să pacifice lumea germană și să încheie pace cu Franța. Devenit împărat al „Sfântului Imperiu Romano-German”, după abdicarea fratelui său în 1556 și decesul acestuia în 1558, Ferdinand are, în sfârșit, putința de a canaliza potențialul german și austriac cu preponderență pe frontul antiotoman din Ungaria<sup>6</sup>.

Spre deosebire de rivalul său creștin, sultanul Süleyman I avea cel puțin trei probleme majore, care afectau disponibilitățile sale militare și diplomatice în confruntarea cu Habsburgii: conflictul cu Safavizii iranieni (de amintit aici că pacea din 1555 era, mai degrabă, un armistițiu temporar și nu o soluție de durată, care să-i fi permis sultanului să se concentreze asupra obiectivului european); disputa pentru putere dintre fiii săi, Bâyezît și Selîm (încheiată în 1561, în favoarea lui Selîm, ea s-a dovedit, în anii următori, prin deznodământul său, catastrofală pentru imperiu); vârsta înaintată, dar mai ales povara guvernării unui imperiu cu veleități islamice universaliste și erodarea unei guvernări ce avea menirea să asigure unitatea și securitatea lumii islamice aflate sub autoritatea spirituală și politică a sultanului otoman<sup>7</sup>.

Noul raport de forțe între cele două puteri la sfârșitul deceniului al VI-lea este pus în evidență, pe de o parte, de amestecul diplomației austriece în disputa dintre fiii sultanului pentru putere, dar mai ales de tergiversarea încheierii păcii cu otomanii în 1559 (să amintim faptul că textul trimis sultanului, prin care Ferdinand ratifica tratatul, era, intenționat, diferit de cel înaintat de sultan ambasadorului Habsburgilor la Istanbul, Busbecq, ceea ce va duce, în final, la amânarea parafării păcii)<sup>8</sup>, iar pe de altă parte de gestul sultanului, care, într-o scrisoare adresată lui Ferdinand I de Habsburg, în iunie 1559, îl numea pe acesta, în termenii protocolari, „împărat al principilor creștini” (era pentru prima dată când sultanul recunoștea Habsburgilor, printr-un act oficial, titlul imperial, iar stăpânirii lor, statutul de imperiu creștin)<sup>9</sup>.

Anii 1557-1559 reprezintă o perioadă importantă și în ceea ce privește statutul Transilvaniei în raporturile dintre Poarta Otomană și Curtea Vieneză. Acum, pentru prima dată în mod evident, Transilvania se constituie în obiect de sine stătător al raporturilor (negocierilor) habsburgo-otomane, după două decenii în care Poarta Otomană, mai ales, a abordat global problema „moștenirii ungare”<sup>10</sup>. Pe acest fond, atât Austria, cât și Imperiul Otoman, își definitivează poziția în chestiunea Transilvaniei. Dacă Poarta Otomană acceptă Transilvaniei statutul de principat autonom, angajându-se să-l respecte și să-l apere, Austria, în schimb, dorea Transilvania ca parte a „Coroanei Sfântului Ștefan”, redusă teritorial la întinderea fostului voievodat și supusă autorității Casei de Austria<sup>11</sup>.

Revenind la tema în discuție, studiul nostru dorește să pună în evidență informația cuprinsă în două surse foarte importante, mai puțin și sporadic exploatate de istoriografia românească. Este vorba, în primul rând, de volumul de documente intitulat *Die Schreiben Süleymans des Prächtigen an Karl V., Ferdinand I. und Maximilian II.*, volum apărut la Viena, în 1983,

<sup>6</sup> Erich Zöllner, *Istoria Austriei. De la începuturi până în prezent*, Ediția a VIII-a, vol. I, București, 1997, p. 238-241; J. Bérenger, *Istoria Imperiului Habsburgilor. 1273-1918*, București, 2000, p. 125-127; Rodica Ciocan, *Politica Habsburgilor față de Transilvania în timpul lui Carol V (1526-1556)*, București, 1945, p. 202-207; Sigrid M. Grössing, *A Habsburgok szeremikrönikája*, Budapesta, 1998; H. Bankl, *A Habsburg-ház betegei*, Sziget, 1999.

<sup>7</sup> Halil Inalcik, *Imperiul Otoman. Epoca clasică. 1300-1600*, ediție și studiu introductiv de Mihai Maxim, București, 1996, p. 81-86; Aurel Decei, *Istoria Imperiului otoman (până la 1656)*, București, 1978, p. 159-198; Káldy-Nagy Gyula, *Szulejmán*, Budapest, 1974.

<sup>8</sup> *Die Schreiben Süleymans des Prächtigen an Karl V., Ferdinand I. und Maximilian II. Transkriptionen und Übersetzungen*, von Anton C. Schaendlinger unter Mitarbeit von Claudia Römer, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1983, doc. 24, p. 66-67 (în continuare: *Die Schreiben ...*).

<sup>9</sup> *Ibidem*.

<sup>10</sup> O. Tătar, *Transilvania în contextul disputei otomano-habsburgice pentru „moștenirea ungară” (1540-1556)*, în *Corriniana*, anul VI, nr. 6, Hunedoara, 2000, p. 183-201.

<sup>11</sup> O. Tătar, *Disputa transilvano-habsburgică pentru Partium (1556-1565)*, în *Ziridava*, XXIII, 2002, p. 109-129.

sub egida Academiei de Științe din Austria. Volumul a fost coordonat de Anton C. Schaendlinger, cu o colaborare a Claudiei Römer, cuprinzând 36 de scrisori ale sultanului din perioada 1534-1565, documente păstrate în arhivele de stat din Viena. Avem în vedere, apoi, volumul intitulat *Regesten der osmanischen Dokumente im Österreichischen Staatsarchiv (1480-1574)*, volum apărut la Viena, în anul 1991, sub redactarea lui Ernst Dieter Petritsch. Volumul cuprinde 770 de documente turcești și scrisori de stat (oficiale) al căror rezumat este prezentat în limba germană.

Referitor la perioada pe care o avem în atenție, primul volum amintit mai sus cuprinde patru scrisori ale sultanului adresate lui Ferdinand I de Habsburg, dintre care una, nedată, pare a fi o completare la scrisoarea sultanului din iunie 1559. Volumul al doilea de documente cuprinde un număr de 20 de acte, reprezentând: cinci scrisori ale sultanului adresate lui Ferdinand, opt scrisori ale *beylerbey*-ului Budei adresate lui Ferdinand și fiului acestuia, arhiducele Maximilian, o scrisoare a prințului Selim adresată lui Ferdinand, trei scrisori sultanale către oficialitățile otomane din *beylerbeylik*-ul Timișoarei, trei scrisori ale unor oficiali otomani din Buda, Pesta și Vac către diverse persoane din „Ungaria habsburgică”. Așadar, un număr semnificativ de acte în măsură să evidențieze, eventual să completeze și/sau să nuanțeze, poziția oficialităților otomane în chestiunea Transilvaniei în timpul dialogului diplomatic pentru reșezarea păcii habsburgo-otomane încheiată cu zece ani în urmă.

Inițial, sultanul este extrem de dur și intransigent în chestiunea Transilvaniei, așa cum procedase cu Habsburgii de aproape trei decenii, încurajat fiind acum de victoria reputată contra Safavizilor, dar și de mereu sporita atitudine antiferdinandistă a transilvănenilor. Într-o scrisoare adresată lui Ferdinand I de Habsburg, expediată din Amasya în luna mai a anului 1555, sultanul Süleyman I exprimă foarte clar poziția Porții Otomane:

„Solii Voștri mi-au adus scrisoarea Voastră și mi-au relatat despre discuțiile referitoare la Transilvania și regiunile ce aparțin acestei țări. Ei au declarat că, pe baza rugămintilor transmise în scrisorile reginei Isabella către Voi, Transilvania a fost schimbată și pentru aceasta reginei și fiului ei i-au fost date două ducate cu veniturile lor de rangul unui regat, astfel încât regina și fiul ei au fost mulțumiți. Iar acum ei vor să-și retragă promisiunile și deciziile și să anuleze tratatele cu Voi, iar Voi doriți ca Transilvania să vă fie dăruită de către Poartă.

Țările Ungariei și Transilvaniei cu regiunile ce aparțin de ea au fost cucerite de noi. Motivul pentru care ele au fost dăruite ca feudă regelui Ioan și apoi fiului său este sinceritatea și loialitatea lor față de Poarta mea. Dar nu suntem de acord ca regiuni cucerite de noi și dăruite slujitorilor noștri să fie schimbate fără porunca noastră.

Prințul ne-a transmis prin servitorul său că a fost obligat să plece din acea țară și că dorește să se întoarcă în țara tatălui său”<sup>12</sup>.

Revenit la Istanbul după campania contra Safavizilor, sultanul trece la mobilizarea tuturor forțelor (diplomactice și militare) pentru remontarea situației din Transilvania. În februarie 1556, îi poruncește lui Petru Petrović să-l aducă în Transilvania pe Ioan Sigismund și să alunge trupele ferdinandiste de aici, amenințând și cu un eventual atac al țărilor române și al tătarilor<sup>13</sup>. În mai același an, răspunzând unei scrisori prin care Ferdinand nu recunoștea drepturile otomane asupra Ungariei și Transilvaniei și legitimitatea domniei lui Ioan Sigismund în Ardeal, sultanul înștiința că solii vienezi au fost arestați, fiind ținuți prizonieri până când trupele austriece vor fi retrase din Transilvania<sup>14</sup>. La porunca sultanului, *beylerbey*-ul de Buda, Ali Pașa, declanșează ofensiva contra oștilor ferdinandiste din Ungaria, obiectivul principal fiind Szigetvár, amenințându-l pe Ferdinand, în același timp, printr-o scrisoare expediată în luna iunie 1556 din tabăra de la Szigetvár, că dacă nu renunță odată la Transilvania în favoarea lui Ioan Sigismund, atunci va fi

<sup>12</sup> *Die Schreiben ...*, doc. 20, p. 53.

<sup>13</sup> E. D. Petritsch, *Regesten der osmanischen Dokumente in Österreichischen Staatsarchiv*, Band I (1480-1547), Wien, 1991, doc. 334, p. 123.

<sup>14</sup> *Ibidem*, doc. 336, p. 123.

răspunzător pentru izbucnirea războiului și distrugerea țării<sup>15</sup>.

În toamna anului 1556 și primăvara anului următor, sultanul reușește să refacă situația în Transilvania, regina-văduvă Isabella și fiul acesteia revenind în scaunul princiar de la Alba Iulia. Într-o atare situație, Ferdinand demarează acțiuni diplomatice vizând reșezarea păcii cu Poarta Otomană, de dorit în aceleași condiții ca cea din 1547. Solicitarea păcii este exprimată de către Ferdinand printr-o scrisoare de intenții înaintată sultanului, scrisoare la care sultanul răspunde în următorii termeni, în august 1557:

„Ați trimis solii Voștri cu o scrisoare în care ne transmiteți gânduri de prietenie. Este o tradiție în dinastia noastră păstrarea prieteniei și armistițiului cu regii care ne declară prietenie și loialitate.

Cetatea Szigetvár se află la granița țărilor noastre și aici sunt ascunși mulți hoți. Câtă vreme cetatea rămâne așa, va fi greu să păstrăm stabilitatea tratatului. Dacă doriți ca tratatul să rămână stabil și să păstrăm pacea, dărâmați cetatea Szigetvár. [...] Când sosesc solii Voștri [cu răspunsul – n. n.] și sunt rezolvate problemele referitoare la situația de la graniță și plata tributului, atunci va fi elaborat un nou tratat”<sup>16</sup>.

Până la primirea unui răspuns din partea Vienei, Ogier Ghislain de Busbecq – unul dintre diplomații Habsburgilor la Poartă – rămânea garanție la Istanbul.

La sfârșitul lunii decembrie 1557, sosise la Istanbul scrisoarea lui Ferdinand către sultan, prin care înștiința că luase cunoștință de cererile sultanului trimise în august 1557 prin cei doi soli eliberați, Franz Zay și Anton Verancsics, și că va trimite în termen de șapte luni un negociator la Poartă cu un răspuns definitiv.

Sultanul răspunde scrisorii lui Ferdinand printr-un act oficial expediat la 21 ianuarie 1558 din Edirne. Până la sosirea solului vienez, arată sultanul în scrisoarea sa, s-a poruncit tuturor comandanților otomani din Ungaria să înceteze ostilitățile, ceea ce trebuie să facă și comandanții austrieci de la frontieră. În ceea ce privește Transilvania, sultanul este ferm:

„Am aflat că în Transilvania se află trupe de-ale Voastre. Dacă într-adevăr doriți menținerea prieteniei și păcii dintre noi, trebuie să retrageți aceste trupe din acea *reșine pe care noi o stăpânim* [s. n.]. În caz contrar vom pierde încrederea în Voi și se va presupune că aveți planuri secrete”<sup>17</sup>.

Așadar, în 1558, retragerea trupelor ferdinandiste din Transilvania (este evident faptul că sultanul se referă la teritorii din nord-vestul Transilvaniei și nicidecum la zona intracarpatică pe care oștile lui Castaldo au părăsit-o încă din 1556) era condiția primordială a păcii dintre cele două părți.

Anul 1558 este tensionat între Istanbul și Viena. Pe zi ce trece, Ferdinand este tot mai stăpân pe situație (spaniolii lui Filip al II-lea, nepotul său de frate, obțin victorie după victorie contra francezilor, iar în Germania, principii electori așteaptă moartea lui Carol Quintul, retras la mănăstire, pentru a-l proclama împărat pe Ferdinand), ceea ce-i permite o poziție mai energică în raporturile cu sultanul. Arestarea solului otoman Ahmed Cavuș, trimis de sultan cu scrisoarea din ianuarie 1558 la Ferdinand, încălcarea frecventă a armistițiului de către oștile ferdinandiste din Ungaria și întârzierea unui răspuns din partea Curții vieneze îl determină pe sultan să ia în calcul posibilitatea izbucnirii unor confruntări militare de amploare între Imperiul Otoman și Austria, cel puțin așa reiese din ordinele transmise de sultan comandanților otomani din *beylerbeylik*-ul Timișoarei în iunie-august 1558, prin care le cerea să sprijine acțiunile *beylerbey*-ului Timișoarei de a achiziționa cantități cât se poate de mari de orz și făină și de a le depozita la Smederevo<sup>18</sup>.

În ianuarie 1559 negociatorii celor două părți au dat gata un proiect de tratat de pace, Süleyman I și împăratul Ferdinand I urmând să decidă cu privire la conținutul său efectiv. În ceea

<sup>15</sup> *Ibidem*, doc. 341, p. 125.

<sup>16</sup> *Die Schreiben ...*, doc. 21, p. 56.

<sup>17</sup> *Ibidem*, doc. 22, p. 59.

<sup>18</sup> E. D. Petritsch, *op. cit.*, doc. 360-362, p. 130-131.

ce privește Transilvania, proiectul prevedea ca Ferdinand să renunțe la Transilvania și la orice acțiune ostilă împotriva acestei provincii. Ferdinand, se arăta în document, va trata cu Isabella și Ioan Sigismund în ceea ce privește anumite localități din afara Transilvaniei (aluzie, din nou, la zona din nord-vestul principatului), păstrându-se *statu-quo*-ul teritorial habsburgo-otoman în Ungaria<sup>19</sup>.

Punctul de vedere al sultanului în legătură cu prevederile acordului de pace a fost exprimat de sultan într-o scrisoare expediată lui Ferdinand I la 31 ianuarie 1559 din Istanbul. Succint, condițiile Porții erau următoarele: plata anuală de către Ferdinand a 30.000 de ducati, păstrarea *statu-quo*-ului în Ungaria, oprirea oricăror ostilități, inclusiv împotriva lui Ioan Sigismund. În termen de 90 de zile trebuia să sosească ratificarea textului acordului de pace de către Ferdinand, interval de timp în care sultanul ține să precizeze, în termeni foarte clari, atitudinea sa în chestiunea Transilvaniei, fiind și de această dată fidel angajamentului luat față de oficialitățile ardeleni în anul 1556 cu prilejul revenirii la domnie a reginei Isabella și a fiului ei<sup>20</sup>.

Oficialitățile habsburgice au luat în discuție condițiile otomane ale păcii în primăvara anului 1559, un text final care exprima punctul lor de vedere fiind ratificat de către Ferdinand I la 29 aprilie 1559, la Augsburg<sup>21</sup>. Cert este faptul că textul ratificat nu cuprinde unele pasaje înaintate Vienei de diplomația otomană. Știm acest lucru dintr-o scrisoare a lui Ogier de Busbecq, din 24 august 1559, adresată împăratului Ferdinand, scrisoare care are anexat un act emis de sultan pentru împăratul creștin. Iată ce spune sultanul în acest act:

„Solul Vostru a adus tratatul de pace, iar unele puncte ale acestuia au fost notate și discutate.[...] Trimisul Vostru a constatat că unele pasaje din tratatul nostru nu apar și în cel de-al Vostru. Deoarece el a declarat: «Dacă de aici reiese o contradicție, eu nu sunt în putere de a da un răspuns», împreună cu tratatul nostru a fost trimisă scrisoarea aceasta»<sup>22</sup>.

Așadar, la 16 iunie 1559 sultanul îi trimite împăratului Ferdinand I o scrisoare, care exprimă din nou condițiile de pace (mai exact, textul integral al păcii). Iată câteva pasaje semnificative pe linia subiectului analizat de noi:

„Ambele părți să respecte condițiile tratatului, iar cei care le încalcă să fie pedepsiți. Tributul în valoare de 30.000 de monede de aur pe an să fie plătit la termen, iar în acești opt ani [atât se prevedea să dureze pacea între cele două părți – n. n.] din cele două rate restante [este vorba de anii 1551 și 1552, când Ferdinand nu a expediat tributul către Poartă – n. n.] să fie trimisă una.

Transilvania să fie lăsată în pace. Oricine atacă sau asediază vreo localitate să fie executat, iar cetățile cucerite să fie retrocedate[...].

Cetățile aflate sub administrația reginei Isabella și a fiului ei, Ioan Sigismund, precum și țările regelui Franței, Henric al II-lea, și cele ale dogelui Venetiei, care sunt prieteni de-ai dinastiei noastre, să nu fie atacate»<sup>23</sup>.

Cel puțin trei elemente ne determină să apreciem că, în vara anului 1559, sultanul dă semne de cedare în fața împăratului creștin. Este vorba, în primul rând, de obstinția cu care sultanul precizează că oricare supus al său, care încalcă prevederile tratatului, va fi aspru pedepsit. Iată ce se arată în scrisoarea din 16 iunie 1559, amintită mai sus:

„[...] beii, emirii și voievozii Valahiei și Moldovei să fie anunțați că cel ce încalcă prevederile tratatului va fi pedepsit”; „Jur că atâta vreme cât vor fi respectate condițiile tratatului de către partea cealaltă, supușilor mei li se va interzice încălcarea acestuia»<sup>24</sup>.

În al doilea rând, avem în vedere faptul că pentru prima dată, acum, în iunie 1559, sultanul

<sup>19</sup> *Ibidem*, doc. 364, p. 131-132.

<sup>20</sup> *Ibidem*, doc. 365, p. 133.

<sup>21</sup> *Ibidem*, doc. 364, p. 132.

<sup>22</sup> *Die Schreiben ...*, doc. 24, p. 66.

<sup>23</sup> *Ibidem*, doc. 23, p. 63-65.

<sup>24</sup> *Ibidem*.

folosește (recunoaște) pentru suveranul creștin titlul de „împărat” („împărat ales”, „împărat creștin”), plasându-l, prin aceasta, pe o poziție egală cu a sa. În al treilea rând, și acest aspect este cu atât mai important cu cât el se referă în mod direct la Transilvania, sultanul ține să precizeze în actul anexat de Busbecq scrisorii sale din august 1559:

„Dacă referitor la unele condiții ale tratatului apar dubii, ca de exemplu dorința ca și prietenii să fie protejați sau ca problemele ce apar între Voi și Prințul Sigismund să fie rezolvate între Voi, sau ca satele aflate în proprietate comună să rămână astfel, atunci să notați aceste pasaje ambigue și să ni le trimiteți conform dorinței Voastre, așa încât să nu existe neîncredere în raționalitatea răspunsului Vostru”<sup>25</sup>.

În concluzie, după trei decenii de aprigă dispută cu privire la „moștenirea ungară” după Mohács, echilibrul se rupe în favoarea lui Ferdinand I de Habsburg. Din păcate, fiul și urmașul său la tronul regal și imperial, Maximilian al II-lea, nu a avut valoarea, energia și tenacitatea de a duce mai departe opera tatălui său. În partea cealaltă, sultanul Süleyman I nu mai are nici el forța și disponibilitatea pe care le angajase în confruntarea cu creștinii în urmă cu trei-patru decenii. Bătrân și din ce în ce mai bolnav, epuizat de campaniile militare la care luase parte în mod direct, confruntat cu multiple probleme de guvernare a statului otoman și de pacificare a lumii islamice, sultanul cedează, treptat, în fața Vienei. Indirect și involuntar adeseori, Habsburgii sunt încurajați în chestiunea Transilvaniei. Peste numai zece ani de la evenimentele pe care le-am analizat, Casa imperială vieneză va reuși, prin Tratatul de la Speyer, să impună autorităților transilvănene recunoașterea legitimității Habsburgilor asupra titlului regal maghiar și asupra teritoriului Transilvaniei.

OCTAVIAN TĂTAR

#### **SULTAN SÜLEYMAN I'S ATTITUDE CONCERNING TRANSYLVANIA DURING THE PEACE NEGOTIATIONS WITH FERDINAND I OF HABSBURG FROM 1557-1559**

##### **SUMMARY**

Although relatively short, the period 1557-1559 is very important for the evolution of the Habsburg-Ottoman relationships with respect to the political and juridical status of Transylvania. If the Habsburg-Ottoman treaty from 1547 had created a certain balance between Vienna and Istanbul as concerns the question of the former kingdom of Hungary, the events of the following years proved that the issue was far from being settled. Both the Ottoman Porte and Vienna wished, in fact, the complete and absolute control over the Hungarian kingdom. The sixth decade brought more initiative from Vienna in an attempt to force the Ottoman Porte to accept a last solution in the “Hungarian issue”, even though, for the moment, Ferdinand was forced to evacuate his army from Transylvania in 1556. Controlling most of the territories of *Partium*, and having become emperor of the “Holy Roman-German Empire”, the peacemaker of the German regions and the author of friendly relationships with France, Ferdinand was finally able to bring the German, Austrian, and Hungarian military might to the anti-Ottoman front in Hungary. In contrast with his Christian rival, at least three serious problems obstructed sultan Süleiman's military and diplomatic possibilities in the confrontation with the Habsburgs: the conflict with the Shiite rebels in Persia, the power struggle among his sons who took advantage of his old age, but mostly the burden of governing an empire with universal Islamic ambitions and the erosion of a government meant to guarantee the unity and security of the Muslim world which was, at least theoretically, under the spiritual and political authority of the Ottoman sultan.

The years 1557-1559 represent a period when, for the first time, Transylvania became an independent object of the Habsburg-Ottoman negotiations, after two decades of the Porte's global approach to the “Hungarian heritage.” If the Ottoman Porte accepted the status of an autonomous principality for Transylvania, and promised to respect and defend it, Austria, in contrast, wished Transylvania to become a part of St. Stephen's Crown, reduced to the size of the former voivodate and

<sup>25</sup> *Ibidem*, doc. 24, p. 66-67.

subjected to the political authority of the House of Austria. Initially, the sultan was extremely categorical and intransigent in the question of Transylvania, and he negotiated with the Habsburgs for nearly three decades, being encouraged by the victory in Persia and by the anti-Ferdinand attitude of the Transylvanians. During the peace negotiations, however, Ferdinand, mastered the situation better and better, became ever more energetic towards the sultan, which determined the Ottoman ruler to give up in front of the Christian emperor. We discover the defensive attitude of the sultan in three gestures made towards Ferdinand in the summer of 1559: calling him “emperor”, he communicated to Vienna that he accepted that the new peace treaty should include a provision allowing direct negotiations between the Viennese authorities and the Transylvanian ones, and the Porte’s obligation to suppress any of its subjects’ attempts to violate the provisions of the peace with the Habsburgs. Indirectly, and often involuntarily, the Ottoman diplomacy encouraged the Habsburgs in their attitude towards Transylvania, so that only ten years after the events mentioned above, the Imperial house of Vienna succeeded, using the treaty from Speyer, to impose to John Sigismund Zápolya the recognition of the Habsburg’s authority over the Hungarian royal title and over the principality of Transylvania.